

16 az elsüllyedt Vár kiemelkedik a történelemből

Rákosi Mátyás emlékezeses bejelentése óta a Vár újjáépítését a legkiválóbb szakértők iránítják.

A műtörténészek, a régészek, építésszek mellett ott sűrűnek a munkások is. Még a legutóbbi hideg óta is mintegy száz dolgozó serénykedik s veszi át egymás kezéből az ásót. A régészethez is konyító, a történelmi összefüggések valóságát ösztönösen tisztelő szakmunkások egész serege teszi túl magát az időjárás viszontagságain.

Soha nem tudhatják előre, hogy melyik percben bukkan ásójuk valamely multidéző tárgyra, valamely eltemetett ősi bástyába, melyet a millennium Magyarországot letagadni, elfedni igyekezett, valósággal „demilitarizálni“ akarván ezt a hatalmas történelmi emléket. Mítsem törődtek azzal, hogy a tatárjárás után IV. Béla éppen katonai erődítményt állított itt fel egész uralkodói erélyét lalhavetve s az egész hegyhátat védekezési célból vétette körül falakkal...

A Várhegy déli sarkában vagyunk.

Nem kell sokáig várni, mert minden kapavágás a középkort bontja ki. Izmos, pirosarcú munkás fordul felénk. Testes, megtermett alakja, erős izmai a legnehezebb kubikosmunkára is alkalmassá tennék. De ügylászik, már sok régészeti előtanulmányi folytathatott, mert valóságos szakértő szeretettel beszél erről a területről.

Amit a 67-es úri idők betakartak!

— Már 40 méter hosszúságban ástunk ki a Vár délkeleti homlokzati falát — mondja. Eddig kiástunk még egy hárompilléres nagy termet, a várkapornát meg az István-tornyot. A múzeumi emberektől eleget hallottunk már arról, hogy Nagy Lajos építtette a déli sarokban ezt a tornyot István öccsének. Innen jól áttekintettek a katonák a mai Petőfihíd táján a túlsó part felé. Ez a hely volt az ősi átkelőhely, amelyet már a rómaiak is külön várral erősítettek meg. 18 esztendővel ezelőtt hetekig ástunk ott, míg megtaláltuk a római katonavár egy kaputornyát és hosszabb falát.

— Itt talán több feltártnivaló akad?! — vetjük közbe.

— Azt elhiszem! Itt állnak a királyi palotát közvetlenül bekerítő legrégibb igen erős és magas falak! Ezek közül is a legépebb az a nagy déli zárófal, amelynek alját a 67-es úri időkben feltöltötték. A falak a palotát körülvevő udvarokat védék. Sajnos, helyenként 7—8 méter magasságú valósággal elrejtették őket. A Dunára levezető délibb falat kívülről még két fal védi, hogy a benne lévő titkos lépcsőt fedezze. Ezt kutatjuk most. Ebben a vastag falban vitte fel ugyanis a vizet Mátyás híres vízemelő szerkezete a várbeli konyhákhoz és a szőlőkutakhoz.

Erre már az ásást irányító szakember, Gerevich László múzeumigazgató is kedvet kapott a szakszerű felvilágosításra.

— Eddig a leletek legérdekesebb tanulsága, hogy a várban, a palota belsejében, a várpalota udvartartásában a király, az udvari nemesség, az udvari írástudók és a papok mellett nemcsak a jobbágyi testőrség fért el. Számátalan kétkézi munkás is szerepet kapott ebben a hűbéri zártsgú társadalmi egységben.

A palota különtársadalma

— Ez miből következethető? — kérdeztük erre.

— Ezt onnan következtethetjük, mert rengeteg szerszám, kertész, palér, kovács foglalatosság szerszámái

kerültek napvilágra, egy egész kovácsműhely berendezési tárgyai, ács-szerszámok, sőt jobb ötvösszerszámok is akadnak egyre-másra! Így egészből képet nyerhetünk a palota hűbéri egységéről, amelyben kétség-telenül bennefoglalták az osztályrétegződés minden nyoma. A palotában a várispán intézi az ügyeket. A kancelláriátus frásztudói itt még nem úgynevezett „értelmiségiek“, — tehát nem polgárok —, hanem a királyi pergamentek készítői és számontartói. Az itt foglalkoztatott királyi várjobbágyosság zsirosabb falatokat kapott ugyan a várfalakon kívül élő jobbágyoknál, de az állandóan épülő, bővülő, hatalmas vár és a palota a palléroknak, kovácsoknak, ácsoknak, kertészeknek, kőműveseknek is munkát adott. IV. Béla még csak erődítmény céljából vette körül falakkal az egész hegyhátat. Nagy Lajos azonban már 10 éves iltariózkodása alatt végleges uralkodó közpottá tette a várhegyet.

264 éves köles

— Találtak valami különleges emléket?

— Hát hogyan! A déli palota alatt egy gyönyörű gótikus pincében 264 esztendő óta épségben megmaradt hatalmas kölespacokat találtunk! Az 1686-os felszabadító ostromkor a magyarok ügylászik, hamarabb levágták a törökök fejét, mintsem idejük maradt volna elfogyasztani a háborús eleség-tartalékokat. Még ma is hurrkát lehetne tölteni velük, olyan épek a kölesmagok! A szomszéd pincében egy gödörben ép edényeket találtunk, a törökök ezekben bennehagyták még az összes ételt, olyan gyorsan kellett kivonulniok. A másik pincében ládák tömegében találtunk perzsa, kínai, olasz porcellánfinomságokat és rengeteg játékot. 1000 ládat kitesznek már az emlékek.

Középkori játékszerek

— Az ostromból játék is maradt meg? — kérdezzük ámuldozva.

— Csudamódra játszottak a felnőttek a középkortól kezdve! Egy Mátyás-korabeli renaissance könyöklő párkányára malomjáték táblája van kövel bekarcolva. ügylászik a vitézek még az őrálás pillanatában is jókedvvel játszottak. De találtunk kirakósjátékot, bárány-sarkas játékot, — mind-mind a felnőttek szórakozását szolgálta.

A mostani újjáépítés a legprecízebb modern tudományos ásítás módszerességével tárja fel a mult emlékeit, amelyeket a tervezés alapfeltételként vesz tekintetbe. A tervezők most fektetik fel az újjáépítés terveit. A várudvart eredeti középkori szintjére csökkentik, hogy a 8—10 méteres földtöltéssel eltemetett erődök ismét megmutatkozzanak. Az elsüllyedt vár, az elsüllyedt történelmi igazságokkal együtt ki fog emelkedni a vár egész védőrendszere a főváros képében is megjelenik. Idegenforgalmi varázsa teljességében érvényre jut és elragadja külföldi vendégeinket.

Erdős Jenő